ئیسلاحات و خولانەوە بە دەوری بازنەدا!

زانیار ڕۆژهەڵاتی

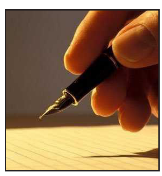

”

لە ماوەی دووسەت سالی ڕابردووی ئێراندا کە بزووتنەوەی ڕێفۆرمخوازی سەری هەڵدا، هۆکارەکەی بۆ دەیان دیاردەی دەرەکی و نێوخۆیی دەگەڕێتەوە کە هەر کامەو بە ئەندازە و قەبارەی خۆی، لەسەر نێوەرۆک و پێناسەی بزوتنەوەی ڕێفۆرمیستی لە ئێراندا ڕۆلی هەبوو. سەبارەت بە هۆکارگەلی شکستی ڕێفۆرمخوازی حکومەتی لە ئێران دەکرێ هێندێک خاڵی بنەمایی دەستنیشان بکەین کە ئەو ڕەوتە هەرگیز نەیخواست یان نەیتوانی بە ئەنجامی بگەیێنێت.

“

پێشەکی

له ماوەی دووسەت ساڵی ڕابردووی ئێراندا که بزووتنەوەی ڕیفۆرمخوازی سەری هەڵدا، هۆکارەکەی بۆ دەیان دیاردەی دەرەکی و نێوخۆیی دەگەڕێتەوە که هەر کامەو به ئەندازە و قەبارەی خۆی، لەسەر نێوەرۆک و پێناسەی بزوتنەوەی ڕیفۆرمیستی له ئێراندا ڕۆڵی هەبوو.

نازمولئیسلامی کرمانی دەڵێ لەپاش دۆڕانی یەک لەسەر سێی خاکی وڵاتی ئێران له شەڕەکانی عروسان و پرش و بڵاو کردنی سوپای ئێران که پشتیوانی و فتوای هەمو مەرجەعە ئایینییەکانیشی لەپشت بوو، خەڵکی ئێرانی له ڕوی زەینی و ڕەوانییەوە توشی سەرسامی و بێدەنگی و زەلالەتێکی بێ وێنە کردبو که له هەردووک بواری شوناسی دینی و قەومییەوە هەستیان به زەلیلی دەکرد. بەڵام هێندەی پێ نەچوو که هەواڵی شکست دانی ئەرتەشی عەزیمی تێزاری لە لایەن وڵاتێکی چکۆلەی وەکو ژاپۆنەوە، کێچی دە کەوڵی خەڵکی ئێران هاویشت و ئێرانییەکان پێیان خۆش بوو بزانن هۆکاری ئەو سەرکەوتنەی ژاپۆن چی بوو تا ئەوانیش تاقیی بکەنەوە!

ڕەنگدانەوەی ئەو ڕۆانگە و بۆچوونە لە دەسەهەڵاتی قاجاردا خۆی له بڕیارەکانی عەباس میرزای وەلیعەهددا دیتەوە که « ڕیفۆرمی له پەروەردەی چینێکی تێکنۆکرات و پێگەیشتوو له فەرەنگدا دەدیتەوە که بێنەوە و دەزگای بروکراسیی ئێران نۆژەن بکەنەوە».

ئەوە یەکەم پێناسە بوو لە ڕیفۆرمی حکومەتی لە ئێران و تا ئەو چرکە ساتەش که لە ئێران ڕیفۆرمخوازی حکومەتی گەیشتۆتە بنبەست و دەسەڵات خەریکی کوشت و بڕی نارازییانە، هێشتا ئەو پێناسەیە لە ڕیفۆرم جەوهەری داخوازییەکانی ڕیفۆرمخوازانی حکوومەتییە و نەیانتوانیوە ڕیفۆرمیزمی سیاسی ئاراستەی ناوەندی سەرەکیی دەسەڵات و چەمکی دەسەڵاتداری له ئێراندا بکەن.

ئەگەرچی سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبری بۆلشەویکەکان له شۆڕەوی و شوێن دانەری بیر و هزری ئەم شۆڕشە لەسەر مێشکی دەیان هەزار کرێکاری پارێزگاکانی باکووری ئێران که بۆ کار و کاسبی ڕوویان لەو وڵاتە کردبو، توانی چەخماغەی دەسپێکی ڕەوتێکی تازە و ڕادیکال له ئێران لێدات و ئاراستەی ڕوانگەی تێکنۆکراتەکان له خزمەتی چینی دەسەڵاتدارەوە بگۆڕێت بۆ ڕوانینی وەدەستەوە گرتنی دەسەڵات و سازدانی ئاڵوگۆڕ له ناوەندی بڕیار، بەڵام هێور بوونەوەی تەبی شۆڕشی بولشەویکەکان و عادەت گرتنیان به داب و نەریتەکانی نەزمی نێونەتەوەیی له سیاسەتی دەرەوەدا، شوێن دانەری لەسەر ڕەوتی سیاسیی ڕادیکال لە ئێران هەبوو و بێجگە لە دارمینیان لە بزووتنەوەیەکی ڕادیکال و شۆڕشگێڕوە بۆ حیزبێکی گوێ لەمست و موحافزەکار، ڕەوتێکی دژە دێموکرات و مورتەجیعی لێ سازبو که نەیتوانی خزمەتی گەشەی سیاسیی وڵاتەکەی بکات.

شەپۆلی سێهەمی ڕیفۆرمخوازی له ئێران کە به قەولی سەعید حەجاریان هەمان درێژەی ڕەوتی ڕیفۆرمیستیی دەورانی مەشروتەی ئێرانە (که ئەمن پێم وایە به نیو هێندی ئەوانیش سادق و به شەهامەت نین) له کۆتاییەکانی ساڵانی دەیەی شێستی کۆچی هەتاوی سەری هەڵدا. شەڕی ئێران و ئێراق لە بواری ئابورییەوە گوشارێکی خستبووە سەر شانی دەوڵەت که مەجبووری کردبوو شەرت و مەرجەکانی بانکی نێودەوڵەتیی پووڵ بۆ دانی وام به ئێران قەبوڵ بکات. شەرت و مەرج گەلێک که داسەپاندنی سیاسەتی لیبرالیزمی ئابوری، بەسەر شێوە کاری دەوڵەتی ڕەفسەنجانیدا فەرز دەکرد. له بواری

قوتبی ئیدئۆلۆژیکی جیهانی دوو جەمسەری، دەوڵەتی شــورەوی لەژێر گوشار و خەریکی دارمان بوو و گوتاری ئیســلامیی ئێران بۆ نۆژەن کردنەوەی خۆی مەجبور بوو دەست بەرداری ئەو خوێندنەوە چەپیە لە ئیسلام بێت کە ئیدئۆلۆگ گەلی وەکوو شەریعەتی و موتەهــەری پەرەیــان پێ دابــوو. بۆ ئەو مەبەستە ڕەوتی «نواندیشان دینی» خەریکی تێئۆریــزە کردنــی خوێندنەوەیەکی لیبرال بوون لە دین کە شــێواز و ئاراســتەیەکی تازەتری نیشــانی کۆمەڵگای ئەوکاتی ئێران دەدا.

لــە هەموی ئەوانــە گرینگتر دەورانی شــەڕی ئێران و عێــراق و جەوی تەبلیغاتی شــەڕ، دەرفەتێکی دابوو بە دەســەڵات کە تــەواوی دژبەران و تەنانــەت ڕەقیبانی خۆی لەنێوخۆی ئێران زیندانــی و قەتلوعام بکات و خەڵکیش لە ترســی پاراستنی تەواویەتی ئەرزیــی وڵاتــی ئێــران، نارەزایەتییەکی ئەوتــۆ دەرنەبرن. بەڵام تەواو بونی شــەڕ دەرفەتێک بوو بۆ نیشاندان و لێک ترازانی وردە ســەلیقەکانی نێو بازنەی ئیدئۆلۆژی و دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی تا هەر کەسە و لایەنەی هێژمۆن و بەرژەوەندییەکانی ماڵی خۆی لە کورسیی حوکمڕانی بچەسپێنێت.

لە ئاســتی پێوەندیــی نێودەوڵەتیدا لە سەرەتاکانی دەیەی حەفتای کۆچی هەتاوی، ئێران لەسەر ئاوێتە بوونی دەستی ڕێبەرانی ئــەو ڕێژمە لە جەریانی تیرۆری میکۆنووس گرفتــاری مەحکومییەتــی نێودەوڵەتــی و نێونەتەوەیــی بوو و وڵاتانــی ئەورووپی بە نیشــانەی نارەزایەتی بەو تیرۆرە و دژایەتی کردنی سیاسەتی تیرۆری دژبەران، خەریکی داخستنی باڵوێزخانەکانیان بوون.

لە وەهــا هەلومەرجێکدا بــوو کە هەر ئــەو ڕەوتــەی کە لە ســاڵانی ڕابردوودا سەرپەرەشــتیاری داگیرکردنی ســفارەتی ئامریکا بوو و سەرۆک وەزیرانی ساڵانی شێست کە هەمــو زیندانیانی سیاســی تێیدا ئیعدام کرابون و ئینقلابی فەرهەنگییان لە زانکۆکان بەڕێوەبردبوو و بەرپرســانیان لــە وەزارەتی ئیرشــاد چارشــێویان لە ســەری ژنان قایم کردبوو و وەزارەتی ئامووزش و پەروەرشــیان بەدەستەوە بوو، بوونە سەرپەرشتیاری ڕەوتی ڕیفۆرمخوازی لە ئێــران و تەواوی هەوڵیان ئــەوە بوو کە وا بنوێنن چارەســەری ئێران و چارەی ئەو ڕێژیمە و پرســی دێموکراســی و مافــی کەمــە ئایینییــەکان و نەتەوەکان هەموی لە گیرفانی ڕیفۆرمخوازاندایە و لایەنە ڕادیکاڵەکانی کۆمەڵگا غەیری زەرەر و توند و تیژی بەرهەمی دیکەیان بۆ خەڵک نابێت.

دەوڵەتی ئیسلاحات بۆ بەڕێوە بردنی ئەو ئیستراتژیە هەم لە ئاستی دەرەوە و هەم لە ئاســتی نێوخۆ تا ئاستێکی زۆر سەرکەوتوو بو.

لە ئاســتی نێودەوڵەتیدا تۆانــی قەیرانی دیپلۆماتیکی پاش میکۆنۆس چارەسەر بکات و دەوڵەتی تــازە هەڵبژێردراو بــە کرانەوەی سیاســی و کۆمەڵایەتی بە دنیا بناسێنێت و تەنانەت نوسخەی ئاشــتیخوازانەی خۆی بۆ

دنیا لە ژێر ناوی» وتوێژی شارستانییەتەکان» تەجویز بکات.

لە ئاستی نێوخۆییدا تۆانی هەمان تەجروبەی گوتاری توودە-ئەکسەرییەتی دوپاتە بکاتەوە و بەو گوتارە نوخبەکانی نێو ڕەوتە ڕادیکاڵەکان هەلفریوێنێ و ڕەوتە شۆڕشگێڕەکان بەرەو ئاقاری تەسلیم تەڵەبی بەرێت.

تەنیا لە مەیدانگەلی وەکوو ئێستا کە تەقینەوەی ناڕەزایەتیی خەڵک خەریکە بەسەر کوماری ئیسلامیدا دەڕووخێ، زەرەر و خەساری نەمانی ئەو گوتار و ڕێکخراوە ڕادیکاڵانە بەدی دەکرێت کە دەتوانن ئاراستەی شۆڕش بە دەستەوە بگرن.

سەبارەت بە هۆکارگەلی شکستی ڕێفۆرمخۆازی حکومەتی لە ئێران دەکرێ هێندێک خاڵی بنەمایی دەستنیشان بکەین کە ئەو ڕەوتە هەرگیز نەیخواست یان نەیتوانی بە ئەنجامی بگەیێنێت و تووشی شکست و دارمانی ئەخلاقی و سیاسیی کرد:

١ پابەندبوون و تەئکید کردنەوە لەسەر جێبەجێ کردنی یاسای بنەڕەتیی ئێران.
٢ خۆ ساغ نەکردنەوە لە نێوان خەڵک و دەسەڵات و بێ ئیعتبار بوون لای هەردووکیان.
٣ پشتیوانی لە حاکمییەت لەو کاتە هەستیارانەی خەڵک دەرفەتی ئاڵوگۆڕی هەبوو.
٤ بێدەنگی لە ئاست تەنگ کردنەوەی بازنەی ئازادییەکان و داخستن و گیرانی ڕۆژنامەوانان.
٥ هەبوونی دەسەڵاتی سێبەر کە سیاسەتی کەلانی وڵاتی لە دەرەوەی بازنەی توانستی دەوڵەت بەرێوە دەبرد.

لەسەر ئەو خاڵانە دەبێ ئاماژە بەوە بکرێت کە پابەند بوون بە یاسای بنەڕەتیی ئێران و حەول نەدان بۆ گۆڕینی، یەک لە هۆکارە سەرەکییەکانی شکستی ڕەوتی ڕێفۆرم بوو. ئەو یاسایە خاوەنی ئەسڵی ویلایەتی موتڵەقەی فەقیە بوو. ئەو یاسایە تەفکیکی قوای لە بەین بردبوو و هەر سێکیانی خستبووە ژێر چۆکی ڕێبەر! ئەو یاسایە تەفسیری قانوونی دابوو بە شۆرای نیگابان و مەجالی هەر چەشنە هەڵکراندنی بەشەردۆستانە و ئازادیخوازانە لێ وەرگرتبووەوە. کەچی ڕێفۆرمخوازان کردبوویانە سەنگەری بەرگری!

خۆساغ نەکردنەوە لە نێوان خەڵک و دەسەڵات، بوو بە هۆکاری ئەوەی کە لە تەواوی ئەو دەورانەی کە حاکمییەت کەوتە بەر پەلاماری خەڵک و خامنەیی لە ترسان بە چاوی گریانەوە باسی گیانبازیی خۆی بۆ ئینقلاب دەکرد، ببنە سوپاپی متمانەی نیزام و پاراستنی تەواوییەتی نیزام وەئەستۆ بگرن. یاسای چاپەمەنییەکان بە دەستوری خامنەیی لە کاری مەجلیس لادەن و هەم ڕووڕەشیی خۆیان بۆ خەڵک بسەلمێنن و هەم خزمەتێکی بێ مەواجیب بۆ دیکتاتۆر بکەن.

لە کۆی گشتیی ئەوانە گرینگتر ئەوەیە کە تەواوی ئەو کەسانەی وەکوو سەرۆک کۆماری ئێران دیاری دەکرێن، پاش شکستی بەرنامە و پرۆگرامەکانیان و لە کۆتایی تەمەنی سیاسییاندا، هاواریان لێ هەڵدەستێ کە کاربەڕێکەر و تەداروکاتچی و هیچکارەن و دەستانی پشتی پەردە مەجالی ئاڵوگۆڕ نادەن!

بەڵێ، بە پێی یاسا دیاری کردنی سیاسەتە گشتییەکانی ئێران بە ئەستۆی ڕێبەرە و سەرۆک کۆمار لە ئاستی سیاسەتی خاریجە و سیاسەتی دیفاعی و ئەمنییەتی و ئیتلاعاتی و ئازادییە ئەساسییەکاندا هیچکارەیە و ئەگەر سەت هێندی تر بە دەوری ئەو نیزامە و هەڵبژاردنەکانیدا بخولێینەوە هەر دەگەینەوە ئەو نوقتەیەی کە خاتەمی و ئەحمەدینژاد و ڕۆحانی هاوار دەکەن کە ئێمە: تەداروکاتچی و بی مەسئولییەت و بێ دەسەڵاتین!